

Проф. др Радивоје Кулић¹

Учитељски факултет у Призрену – Лепосавић

**СОЦИЈАЛНО-ЕКОНОМСКИ ПОТЕНЦИЈАЛ ИНОВАЦИЈА
И ИСТРАЖИВАЊА У УСЛОВИМА ДРУШТВА КОЈЕ УЧИ²**

Апстракт: У основи иновационе делатности је нешто исконски људско, испољено првенствено кроз настојање да се изнађу нови и бољи начини у искористићавању ствари и процеса, са циљем да се тако унапреди пракса. То је један од кључних разлога повећаног интереса економиста, али и стручњака из других подручја, за тај сложени феномен, што одређени утицај има и на економске и на социјалне промене. Иновативно-истраживачка делатност добија још важније место у економијама заснованим на знању, она је најуспешније подстиче и афирмише као нераздвојни део људских ресурса. То су у доброј мери разумеле и многе земље у транзицији, укључујући и Србију, у којој су видљиви осетни помаци на унапређивању ове делатности зарад економске конкурентности на националном и међународном тржишту рада, као и зарад социјално-економског развоја српског друштва у транзицији у целини.

Кључне речи: иновације, иновациона делатност, научна истраживања, људски ресурси, економска конкурентност, друштво знања, земље у транзицији.

УВОД

Друштво које учи, без обзира на различите интерпретације његове суштине и смисла (видети: Edwards 1977; Савићевић 2000; Кулић, Деспотовић 2011, и др.) најтешње је повезано с афирмацијом знања као људског ресурса односно људског капитала (Schultz 1971; Becker 1983; Keeley 2007, и др.), и њиховог значаја за економски и социјални просперитет савременог друштва. То истовремено значи да у новим економијама односно економијама знања „професије са преовлађујућим радом бележе велики пораст запослености: 85% у САД, 89% у Великој Британији, 90% у Јапану.

¹ radivoje.kulic@pr.ac.rs

² Чланак представља резултат рада на пројекту „Модели процењивања и стратегије унапређивања квалитета образовања у Србији“, број 179060 (2010–2014), чију реализацију финансира Министарство просвете и науке Републике Србије.

Економија знања постала је главна карактеристика свих социјално и економски водећих земаља. (...) Знање постаје четврти фактор производње а његов значај постаје приоритетан, више него ресурси, капитал и рад“ (Глухов 2011, 63). При овоме не би ваљало занемарити да је друштво знања засновано на новим информационим технологијама, које се развијају убрзаним темпом, о чему постоји неподељена сагласност у стручној литератури (Peterson 1991; Carnoy 1996; Шитов 2009, и др.). Реч је о томе да у условима развоја високих технологија „сами људи постају нови и побољшани ресурс, превасходно због тога што су кроз истраживање и образовање стекли и увећали вештине“ (Peterson 1991, 367).

Петерсен, као што се може запазити, наглашава вредност и потребу не само образовања, него и истраживања као економског и развојног ресурса, на шта је у професионалним изворима (Schultz 1985, и др.) и раније указивано. Истовремено, неки аутори (O'Dwyer, према: Edwards 1997) наводе да ће, у непосредној будућности, аутономија и способност за иновације, упоредо са другим променама у природи и садржају рада и моделима учења, бити исто толико „важне као и технолошке вештине или генерално знање“ (стр. 32). Стога није случајно што се у великом броју стручних извора (Boekema, Morgan, Bakkers, Rutten, Elgar, ed., 2001; Микульский, ред., 2002, и др.) указује на свестрано и продубљено значење иновација и иновативних процеса у условима настанка информационог друштва. Има аутора (Шитов 2009) који ово друштво називају и „иновационим“, јер је „повезано са развојем и интеграцијом образовања, науке и иновације“ (стр. 44), што и јесте једна од његових приоритетних одредница. На сличан начин се размишља и у другим професионалним изворима (*Innovation in the Knowledge Economy*, 2004) у којима се „економија знања“ најтешње повезује са „новим парадигмама за иновације и напретком знања у вези с економском продукцијом“ (стр. 3), тим пре што се у њима виде нови елементи раста и развоја. Све су то разлози који актуализују важност иновација и иновативног понашања у модерним економијама, односно економијама које на такав развој претендују, посебно као добри показатељи технолошког и, у најширем смислу, социјално-економског развоја једног друштва.

КОНЦЕПЦИЈСКЕ И ПОЈМОВНЕ РЕЛАЦИЈЕ

У стручној литератури (Fagerberg 2006, и др.) се с разлогом истиче да иновација није нов феномен, чак – да је стара колико и само човечанство. У основи иновација и иновативне делатности је, као што Фагерберг с правом запажа, „нешто исконски људско“, испољено првенствено кроз тенденцију да се изнађу нови и бољи путеви у употреби „ствари“, а с циљем да се тако побољша пракса. То је, у основи, суштина и смисао иновација и иновационе делатности, без којих би свет заиста изгледао много другачије и сиромашније. У томе контексту лако је разумети настојања да се

конституише посебна дисциплина – „иноватика“ (према: Карпова 2004) односно једна од субдисциплина социологије (социологија иноватике) или неке друге друштвене науке. То, између осталог, потврђује изразит теоријски интерес у више друштвених наука, посебно економији и социологији, да се свеобухватно и продубљено представи сложена проблематика иновација и иновативне делатности у целини.

Као добар пример за то могу се навести „иновационе студије“ (Fagerberg 2006) које су конституисане у Великој Британији, 1960. године, као „посебна подручја истраживања“. Почетни концепт студија је нешто касније (1965) проширен и продубљен како би се „иновационе студије“ развијале под окриљем других друштвених наука – економије, социологије, психологије и „инжењеринга“. То је значило да је у средишту иновација и иновационе делатности њихова улога у економским и социјалним променама. Од тада, „иновационе студије“ добијају међудисциплинарни карактер окупљајући истраживаче са различитих подручја науке, као и „велики број студената који су дошли да се образују и раде у Великој Британији“ (стр. 3).

Подстицање и афирмисање истраживачког рада на подручју иновација само је једна од последица њихове професионалне утемељености, која се изражава кроз организовање магистарских и докторских студија на Универзитету Сасекс (The University Sassex), али и на другим универзитетима и департманима. У новим околностима стварају се услови за извођење различитих пројеката на том подручју, организовања научних конференција, а уз то се доста пажње посвећује издавању часописа и публикација у којима се штампају резултати бројних истраживања и анализа, са нагласком на „улози иновација у дуготрајним економским и социјалним променама“ (Исто, 3).

Такви процеси доприносе проширивању и продубљивању појма „иновација“. Он се први пут појављује на француском језику, 1297 (према: Карпова 2004), док у науку улази у 19. веку, кроз антропологију и етнографију, где се почео користити приликом истраживања процеса измена у култури, и као антоним термину „традиција“ (*Российская социологическая энциклопедия*, 1999, 317). Међу изразима који такође, и у одређеној мери, изражавају неке елементе или суштину иновација, помињемо: новаторство, иновациони процес, иновативну делатност, с напоменом да се у појединим стручним текстовима (Roegers 2003) „иновација“ и „технологија“ разумеју као синоними. Тако би се, на основу увида у литературу са подручја иновација, могло закључити да у њој не постоји једнозначна операционализација садржаја ових појмова. Руски социолог Карпова помиње и „терминолошку нејасност у области иноватике“ (стр. 15), што потврђују како традиционални речници (речници страних речи и израза, и др.) тако и специјализовани речници и лексикони из области економије, социологије и

других друштвених наука. Тако се у једној „економској анализи“ (Pearce, gen. ed., 1986) истиче да се овај израз користи као алтернатива термину „проналазаштво“, са задатком да објасни технолошко напредовање у производним процесима, али исто тако и нека нова „обележја“ производа, како би се ови лакше могли продати. Много су потпуније дефиниције (Глухов 2011, и др.) у којима се иновација види у функцији употребе резултата научних истраживања с циљем унапређивања производног процеса „економских, правних и социјалних односа у науци, култури, образовању и другим областима друштва“ (стр. 58).

И друге семантичке анализе израза „иновација“ (Roegers 2003) указују на његово различито тумачење. Тако је за Роџерса иновација „једна идеја“, пракса или објекат који је као нов опажен од индивидуе или друге јединице усвајања“ (стр. 12), односно агенција за усвајање. Другачије речено, уколико једна идеја индивидуи изгледа као нова, реч је о иновацији. Он запажа да се новина једне иновације може исказати „у терминима знања, убеђења или одлуке о њеном усвајању“, с јасном алузијом на њене некогнитивне аспекте, који је разликују од знања.

На сличан начин размишља и Фагерберг (Fagerberg 2006); он наглашава јасну разлику између открића и иновације односно између сазнања и деловања. Још прецизније, проналазак (откриће) јесте „прво догађање једне идеје у вези са производом или процесом, док је иновација први покушај њеног преношења у праксу“ (стр. 4), уз додатно признање да је реч о појавама тесно повезаним, које је понекад тешко раздвојити. Тачно је и његово запажање да су и инвенција и иновација „континуирани процеси“ који увек доводе до одређеног резултата.

Има аутора (Lambooy 2001) који иновацију чвршће повезују са знањем, још тачније: новим знањем: „Учење као способност да се генерише ново знање, може резултирати са више иновација...“ (стр. 26), уз напомену да ново знање није једина основа иновација. То у ствари значи да иновације могу бити засноване и на „имитацији“ производа или производних процеса у „другим регионима или другим индустријама“. С обзиром на такав њихов контекст, Ламбуј – позивајући се на Шумпетера, познатог аутора на том подручју – наводи пет врста иновација: нове производе, нове производне процесе, нове материјале, нове организације и нова тржишта.

У другим релевантним филозофско-социолошким и економским изворима, рецимо на руском језику (Карпова 2004; Крјучкова, према: Шитов 2009), иновација се схвата другачије. Тако Карпова закључује да је иновација „прогресивни резултат стваралачке делатности“ која доводи до значајних измена у животној делатности човека, али и у природи и друштву. За разлику од Карпове, Крјучкова иновацију дефинише као процес утемељен на низу међусобно повезаних и намерно иницираних измена, односно водећих начела у сфери фундаменталних знања (идеје као резултат стваралачког акта), да би

био настављен у научно-технолошкој сфери („реално“ испољавање стваралаштва) и завршен у сфери потреба, људских или производних.

Карпова, даље, „иновациони процес“ и „иновациону делатност“ сврстава у основне појмове социологије иноватике, тим пре што се они препознају у свакој сфери животне делатности човека. И док „иновациони процес“ подразумева више међусобно повезаних етапа на путу превођења идеје у „конкретан резултат“, „иновациона делатност“ види се као „метаделатност“ усмерена на преображај укупних личносних „средстава“ и потенцијала који су у функцији њене адаптације на изменљиву социјалну и професионалну реалност, али и могућности да се на њу утиче. Истовремено, у руској социолошкој енциклопедији (1999) наводи се да суштину иновације изражава иновациона делатност „а садржај комплексни процеси стварања, распрострања и коришћења новог практичног средства (новине) ради задовољавања човекових потреба, које се мењају под утицајем развитка друштва“ (стр. 317). У овом стручном извору напомиње се и да, зависно од предметног садржаја, постоје техничке (производне, технолошке и др.) и социјалне иновације (економске, организационе, културне и сл.), док с обзиром на ниво новаторства и карактер постојећих измена разликујемо радикалне и усавршавајуће иновације.

У другом економском извору на руском језику (Завлин, Васиљев 1998) иновације се, на основу „етапа научно-техничког прогреса, којима су саобразне“, деле на:

- 1) техничке иновације – најчешће се појављују у производима са новим или „улепшаним“ својствима,
- 2) технолошке иновације – настају у оквиру усавршенијих начина производног процеса,
- 3) организационо-управљачке иновације повезане су превасходно с организацијом производње, транспорта и др.,
- 4) информационе иновације – доприносе решавању задатака организације рационалних информационих извора у сфери научно-технолошке и иновационе делатности, и
- 5) социјалне иновације – усмерене на побољшање услова рада, образовања, културе, и др.

Ова, али и друге класификације иновација и иновационе делатности, указују на њихову комплексност, као и различитост њихове природе и карактера. То је, између осталог, и последица промишљања из различитих перспектива, уз, ипак, неспорну сагласност: иновације су кључни фактор опстанка на глобалном тржишту (Маричева 2008) – кроз примену знања на нове ситуације, производњу нових путева и решења, услуга, процеса и производа (Али-Али 2003).

СОЦИЈАЛНО-ЕКОНОМСКИ ПОТЕНЦИЈАЛ ИНОВАЦИЈА И ИСТРАЖИВАЊА

Сасвим је извесно да нове економије, односно економије засноване на знању, укључујући и компаније и предузећа као њихов саставни део, у знању налазе примарни развојни ресурс, али и могућност за респектабилну конкурентност на националном и међународном тржишту. У таквој развојној иновације и иновациона делатност, као „партикуларни сектор знања“ (*Innovation in the Knowledge Economy*, 2004) добијају све значајније место и улогу у друштву знања (опширније у: Кулић, Деспотовић 2011). Томе би ваљало додати и бројна научна истраживања која су један од најважнијих извора иновација и иновативне делатности. Стога смо сагласни са Шитовом (Шитов 2009) да су „инвестирање у људске ресурсе, развитак професионалних навика, научних истраживања, високих технологија и модернизација система образовања, најважнији приоритети у правцу развитака иновационог друштва“ (стр. 44).

Познати економисти (Schultz 1971; Becker 1983, и др.) још средином прошлог века с разлогом су закључивали да је у срцу економског раста, али и укупног напретка и развоја човекових потенцијала – знање. То се у великој мери односи и на проналазаштво и иновације, тј. „креирање нових знања и нових идеја“, садржаних у производима, процесима и организацијама, што заиста доприноси обогаћивању људских ресурса и економском и свеукупном напретку савременог друштва. С тога је хоризонта најлакше разумети зашто је OECD (*Innovation in the Knowledge Economy*, 2004) снажно подржао „на знање усмерене инвестиције“ у одређеним земљама односно производним секторима. У таквим околностима у многим земљама OECD-а је, после 1980. године, повећан обим инвестиција у истраживања и развој, државно школство и софтвере, за, у просеку, 3% годишње. Различити приоритети појединих земаља – на пример САД, које су највише улагале у развој софтвера и комуникационих технологија; или скандинавских земаља, са повећаним издацима за јавно школство – имају у основи заједнички именитељ: знање.

На датим основама најлакше се могу објаснити дугорочне економске промене које је Шумпетер (према: Fagerberg 2006) означио „развојем“, уз следећу аргументацију:

- 1) технолошка конкурентност је најсложенији облик конкурентности у условима капитализма, са великим утицајем на пословни успех, али и опстанак фирми на домаћем и светском тржишту, и
- 2) иновације, тј. „нова комбинација“ постојећих знања и ресурса најсигурнији је начин за развијање „новог бизниса“, као и утирање пута за континуиране економске промене у будућности.

У другим стручним изворима (Микульский 2002) указује се на значај и утицај иновација и иновационе делатности на модернизацију економија у земљама у транзицији. Инвестирање у иновациону сферу препознаје се као одлучујући фактор економског раста и развоја транзиционих економија. Притом се с правом наглашава да су иновациони циклуси нераздвојно повезани с „научним циклусима“ (остваривање научних открића и сл.), као и с „економским циклусима“, тј. темпом економског развитка и ефективношћу производње. Другачије речено, искуство показује да је иновационо-инвестициона активност најмања у фазама криза и „економске депресије“, док свој максимум („пик“) достиже у периодима интензивнијег економског и социјалног опоравка. Пракса то очигледно потврђује: инвестирање у иновације и иновациону делатност у земљама у транзицији углавном је под окриљем државе; у садашњим прилично неповољним социјално-економским условима предузећа у развој производње улажу мало или нимало. То је карактеристично и за приватни сектор, који то најчешће правда нестабилном економском ситуацијом и тешкоћама у добијању државних гаранција за такве подухвате. Стога се као најбоља гаранција улагања у иновације и иновациону делатност види модел „заједничког улагања државе и приватних инвеститора“ – то, чини се, отвара извеснију перспективу и на том подручју.

Независно од наведенога, несумњив је утицај иновација на социјалне и економске промене у целом свету (видети: Микульский, ред., 2002; *Inovation in the Knowledge Economy*, 2004; Fagerberg, Mowery, Nelson 2006, и др.), што најпрецизније описује Фагерберг:

- 1) функција иновација је да уведу „новину“ у оквире економске сфере, како би се осигурао дугорочни економски раст и развој,
- 2) иновације и иновативна делатност сабирају „извесне индустрије или секторе“, са циљем остваривања структуралних промена у производњи, а по могућности и организационих и институционалних, што као крајњу последицу има стварање погодније климе за даље подстицање њиховог раста и афирмацију, и
- 3) иновације су фактор који најпоузданије објашњава разлике у економској успешности фирми и региона односно држава; још тачније, „иновативне земље и региони“ односно предузећа имају већу продуктивност и приходе у односу на фирме и државе (и регионе) у којима су такве активности мањкале или потпуно изостајале.

Из Фагербергове анализе лако је закључити да је усмерена превасходно на економски контекст иновација и иновативне делатности, који је приоритетан и у економској литератури (Schultz 1971; Becker 1983, и др.). У другим професионалним изворима (Lambooy 2001; Микульский, ред., 2002; Карпова 2004, и др.) указује се на то да иновације и иновативна делатност имају много шири смисао и значење. Ту читамо да је „иновација

социјални процес базиран на опажању проблема, технолошких прилика и индивидуалних и социјалних потреба“ (Lambooy 2001, 27), односно да иноватори не раде у „социјалном вакууму“. То исто тако значи да је за иновациону делатност, за подстицање на иновације и истраживања, битна укупна клима у предузећу, као и у ширим социјалним заједницама (регионима). Иноватори су, уз то, често зависни од „доступне базе знања организације у којој раде, или професионалних радника, на пример, научника...“ (Исто), што додатно потврђује социјалну природу иновација и „истраживања“.

Руски аутор Микуљски (Микуљский, ред., 2002) социјалну природу иноватике ставља у још шири оквир: истиче да економију није могуће истински модернизовати само преображајима у сфери саме економије (стр. 8), већ такав подухват неизоставно подразумева обнављање друштва у целини. Стога се Микуљски залаже за модернизацију политичког живота у свим земљама постсоцијалистичког друштва, односно увођење демократских начела у организацију друштвеног живота, што ће довести до повишења „политичке културе друштва“, а онда и социјалних активности становништва. У наведени контекст он потом смешта иновације и иновациону делатност, и закључује да оне у доброј мери зависе од задовољавања комплекса социјалних потреба „у руском друштву у транзицији“. Иновациони процеси, дакле, не могу бити сведени на уске оквири производње, јер постоји снажна „међузависност техничке базе, кадровског састава, коришћених технологија производње и управљања, самих производних и социјалних аспеката живота радних колектива“ (Исто, 11), што се запажа и у анализама других руских аутора (Карпова 2004). У томе смислу делимично се коригује теорија развоја људских потенцијала, на основу које се углавном објашњавао економски раст и развој, односно промовише се нови оквир у развоју људског потенцијала – првенствено кроз његово усмеравање на побољшање квалитета живота и задовољавање човекових потреба у свим областима. Такав развој претпоставља „достизање индивидуалних и друштвених циљева – како инструменталних, тако и егзистенцијалних, укључујући проширивање самих потенцијала човека и могућности његове самореализације“ (Вишневский, према: Заславская 2004, 166), као и снажење човековог утицаја на социјални живот иновационог друштва.

УТИЦАЈ ТЕХНОЛОШКОГ РАЗВОЈА НА ИНОВАЦИОНО-ИСТРАЖИВАЧКУ ДЕЛАТНОСТ

Неки аутори (Fagerberg 2006) цео један сектор у индустрији, „технолошку софистику“, односно високе технологије, изједначавају са „иноватиком“. Нове или високе технологије, које већ после 1950. године лагано улазе у производњу (*Inovation in the Knowledge Economy*, 2004),

представљају највећу технолошку револуцију којом је свет уведен у дигиталну еру. Ову свеобухватну и дубоку промену у природи и садржају рада најбоље потврђује реалност: развој иновационих и комуникационих технологија и знање (у квантитативном и квалитативном смислу) постају битнији од физичког капитала и природних ресурса.

Ова нова реалност сведочи, на неки начин, и о степену технолошког развоја савремених економија, али и о стварним могућностима за иновативно-истраживачку делатност. Стога је сасвим разумљиво што савремени стручни извори (Carnoy 1996; Fagerberg, Mowery, Nelson 2006, и др.) указују на спектакуларне промене у образовно-професионалној структури запослених, нарочито у најразвијенијим индустријама у свету, односно на појаву нових професија и људи који „производе знање“. Они су заступљени у свим „словима базираним на способности да се истражује“ (*Innovation in the Knowledge Economy*, 2004), а карактерише их висок ниво технолошке писмености. Радна снага у којој најважније место имају инжењери и дизајнери, истраживачи и други, најбоље може „повећати стопу повратног ефекта улагања у високе технологије, јер је такву врсту персонала лакше обучити за рад и нове послове у фирмама (Carnoу 1996). Исто је тако важно, што Фагерберг с правом запажа, да је обучени персонал – уз учење на раду, интеракцију и сл. – важан извор иновација и иновативне делатности у савременом капитализму, на шта се указује и у другим професионалним изворима (*Innovation in the Knowledge Economy*, 2004, и др.).

Али, добро обучен и прилагодљив персонал – у коме је, као што смо већ навели, много инжењера, програмера, аналитичара и истраживача – није у довољној мери присутан у транзиционим економијама, између осталог и због њиховог технолошког заостајања и несналажења на глобализованом тржишту рада (видети: Микуљский, ред., 2002, и др.).

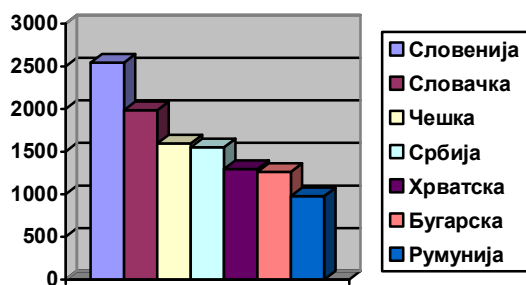
Србија, без обзира на наведене околности, али и бројне друге економско-политичке тешкоће и противуречности, има релативно респектабилан образовни и научни потенцијал, и то представља њену компаративну предност у односу на неке друге транзиционе економије (видети: *Хумани развој Србије*, 2009; *Извештај о развоју Србије*, 2010, и др.).

Истина, у Србији је, у 2008. години, много нижа стопа инвестиција у истраживање и развој (0,50%) у односу на просек у земљама Европске уније (1,90%), Хрватској (0,90%), Словенији (1,66%) – она се у том погледу приближава Словачкој (0,47%) и Бугарској (0,49%). То значи да је пред Србијом задатак да се макар приближи садашњем просеку издвајања за истраживање и развој у земаљама ЕУ, ако је већ преамбициозно, и за сада скоро неизводљиво, достизање циља од 3% (утврђеног Лисабонском стратегијом за земље ЕУ – табела 1).

Табела 1 – Учешће трошкова истраживања и развоја, % БДП

	2005.	2006.	2007.	2008.
ЕУ – 27	1,82	1,85	1,85	1,90
Бугарска	0,49	0,48	0,48	0,49
Чешка	1,41	1,55	1,54	1,47
Мађарска	0,94	1,00	0,97	1,00
Пољска	0,57	0,56	0,57	0,61
Румунија	0,41	0,45	0,52	0,59
Словенија	1,44	1,56	1,45	1,66
Словачка	0,51	0,49	0,46	0,47
Хрватска	0,87	0,76	0,81	0,90
Македонија	0,24	0,21	-	-
Србија	0,43	0,48	0,50	0,50

Графикон 1 – Научни радници истраживачи (на мил. ст.) 1990–2005.

Број научних радника у Србији, међутим, расте – у просеку 5% у периоду 1990–2005 (*Извештај о развоју Србије*, 2010), иако још није ни близу просеку земаља високог хуманог развоја (2968) у успону (графикон 1). Србија је, дакле, закључујемо из приложене табеле, по свом стваралачком потенцијалу испред Хрватске, Бугарске и Румуније, уз незнатно заостајање за Чешком. С друге стране, за Словенију је нарочито карактеристично улагање у научне (и иновативне) капацитете (видети: *Letno poročilo o delu in poslovanju Javne agencije za tehnološki razvoj Republike Slovenije (TIA) za leto 2009, 2010*) – она у том погледу предњачи међу транзиционим земљама; о овоме додатно сведочи и податак да је број истраживача у Словенији у периоду од 2006. до 2010. порастао са 2277 на 2927, а да је као „потпора деловања у оквиру 22 организације које подстичу иновативност“ (стр. 12) предвиђен пријем још 50 нових младих истраживача. Ово је један од показатеља настојања Словеније да повеже економски и развојни потенцијал с циљем „интензивнијег дугорочног економског развоја и већег економског

раста“, који је рефлексija како технолошког развитка, тако и „иновативности државе“.

Кад је о Србији реч, такође није значајан само развој истраживачког потенцијала него је, исто тако, битно да се у оквиру развојних националних приоритета у домену науке и технологије унапреди и иновациони систем. Томе је имао да допринесе Закон о иновационој делатности, донет 2005. године (према: *Извештај о развоју Србије 2009, 2010*), како би се још снажније подржао трансфер знања у економију и друштво у целини. Ако је судити по броју пријављених патената у 2007. години (406) у односу на 1999. годину, у којој је пријављено само 56 патената (према: Деспотовић, 2006), помак је очигледан. Забрињава, међутим, опадање броја пријављених патената у односу на 2006. годину за 6% (према: *Хумани развој Србије, 2008, 2009*), иако је слична тенденција присутна и у Хрватској (2009. пријављено 318 а за 11 месеци 2010. године 267 патената – према: <http://www.intelektiv.com>, приступљено 14. 7. 2011). С обзиром на нека искуства транзиционих земаља на том подручју, реално је очекивати да ће са интензивнијим технолошким развојем и већим улагањем у научно-истраживачку и иновативну делатност овај индикатор технолошких промена добити узлазну линију, и тако допринети укупним националним иновационим капацитетима.

ЛИТЕРАТУРА

- Ali-Ali, N. (2003), *Comprehensive Intellectual Capital Management, Step-by-Step*, John Wiley and Sons, Inc., Hoboken, New Jersey.
- Becker, G. (1983), *Human Capital, A theoretical and empirical analysis with special reference to education*, The University of Chicago Press, Chicago and London.
- Boekema, R., et. al. ed. (2001), *Knowledge, Innovation and Economic Growth*, Edward Elgar Publishing, Inc. Northampton, USA.
- Глухов, В. В. (2011), *Економија знања*, превод с руског, Висока пословна школа струковних студија, Нови Сад.
- Деспотовић, М. (2006), Социјално-економски развојни потенцијал образовања одраслих, у: *Андрологија на почетку трећег миленијума*, научни скуп, Београд.
- Edwards, R. (1997), *Chinging Places? Flexibility, Lifelong learning society*, Routledge, London.
- Завлин, П., Василев, А. (1998), *Оценка ефективности иновациј*, Издательский дом Бизнес-пресс, Санкт Петербург.

- Заславская, Т. И. (2004), *Современное российское общество, Социальный механизм трансформации*, Издательство Дело, Москва.
- Извештај о развоју Србије 2009*, Републички завод за развој, Београд 2010.
- Innovation in the Knowledge Economy*, OECD, Paris.
- Keeley, B. (2007), *Ljudski kapital*, превод с енглеског, Educa-OCED, Zagreb.
- Кулић, Р., Деспотовић, М. (2011), *Увод у андрагогију*, Свет књиге, Београд.
- Карпова, Ю. А. (2004), *Введение в социологию инноватики*, Санкт Петербург / Москва.
- Lambooy, J. (2001), *Learning and Agglomeration Economies: Adapting to Differentiating Economic Structure*, у: Boekema, R., et al. ed., *Knowledge, Innovation and Economic Growth*, Edward Elgar Publishing, Inc. Northampton, USA
- Letno poročilo o delu in poslovanju Javne agencije za tehnološki razvoj Republike Slovenije (TIA) za leto 2009*, Javna agencija za tehnološki razvoj Republike Slovenije, Ljubljana 2010.
- Маричева, М. (2008), *Управление знаниями на 100%, Путеводитель для практиков*, Алпина Бизнес Букс, Москва.
- Микульский, Р., ред. (2002), *Иновации и экономический рост*, Наука, Москва.
- Pearce, D. (1986), *Macmillan Dictionary of Modern Economics*, Macmillan Reference Books, London.
- Peterson, W. (1991), *Principles of Economics Macro*, IRWIN, Boston.
- Roegers, E. (2003), *Diffusion of Innovations*, Free Press, New York.
- Российская социологическая энциклопедия* (1999), Норма, Москва.
- Микульский, Р., ред. (2002), *Российская академия наук, Иновации и экономический рост*, Наука, Москва.
- Савићевић, Д. (2000), *Пут ка друштву учења*, ДП „Ђуро Салај“ и ЈНП Просветни преглед, Београд.
- Schultz, Th. (1971), *Instrument in Human Capital, The Role of Education and Research*, The Free Press, New York.
- Schultz, Th. (1985), *Ulaganje u ljude*, превод с енглеског, Centar za kulturnu delatnost, Zagreb.
- Faberberg, J. (2006), *Inovation – A guide to the literature*, у: J. Fagerberg, et al. ed., *The Oxford Handbook of Innovation*, Oxford University Press, Oxford.

Fagerberg, J., Mowery, D., Nelson, R., ed. (2006), *Inovation – A guide to the literature*, у: J. Fagerberg et al. ed., *The Oxford Handbook of Innovation*, Oxford University Press, Oxford.

Хумани развој Србије 2008, Републички завод за развој, Београд 2009.

Carnoy, M. (1996), *Technological Change and Education*, у: A. Tuijnman, ed., *International Encyclopedia of Adult Education and Training*, Pergamon, London.

Шитов, С. (2009), Университетские комплексы как средство формирования человеческого капитала и общества знаний в России, *Социология образования*, Но. 2/2009.

Якунин, В. И. (2009), Роль образования как фактора современного экономического развития (часть первая), *Социология образования*, № 5/2009.

<http://www.intelektiv.com>, приступљено 14. 7. 2011.

Kulic Radivoje, Ph.D., Full Professor
Teacher Training Faculty in Prizren – Leposavic

SOCIAL AND ECONOMIC POTENTIAL OF INNOVATIONS AND RESEARCH IN THE CONDITIONS OF A LEARNING SOCIETY

Summary: *In the basis of innovation activity there is something from primeval times human, primarily expressed through the attempts to find out new and better ways of using things and processes with the aim of developing practice. It is one of the key reasons of an increased interest of economists and other field experts for this complex phenomenon with an influence on economic and social changes. Innovative investigating activity gains even more important place in economies based on knowledge which is the most successful, thus motivating and affirming it as an inseparable part of human resources. This was well understood by many countries in transition, including Serbia in which obvious steps on its development, due to the economy competition on home and international labour market, as well as social and economic development of Serbian society in transition, are visible.*

Key words: innovations, innovation activity, scientific research, human resources, economic competition, society of knowledge, countries in transition